

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

HEMŞİRELİK BÖLÜMÜ

HEMŞİRELİĞE ÖZEL EPİDEMİYOLOJİ

Dr. Öğr. Üye. Figen Çavuşoğlu

VAKA-KONTROL ARAŐTIRMALARI

*HEM207-Hemşireliğe Özel
Epidemiyoloji*

Hafta-8

Sunum içeriği

- Vaka-kontrol araştırma ve özellikleri
- Vaka-kontrol gruplarının seçimi
- Veri kaynakları
- Vaka-kontrol araştırmalarının yararları
- Vaka-kontrol araştırmalarının sakıncaları

Dersin öğrenme hedefleri

- Vaka-kontrol araştırma türünü bilir
- Vaka-kontrol araştırmalarının özelliklerini bilir ve ayırt edebilir

- Tanımlayıcı tipte araştırmalardan elde edilen sonuçların belirli bir etken ile sonuç (hastalık) arasında ilişki olabileceğini desteklediği durumlarda, etken-sonuç arasındaki ilişkiyi tarafsız olarak çalışmak amacıyla analitik tipte epidemiyolojik araştırmalar yapılır.

- Vaka-kontrol tipi araştırmalarda belirli bir hastalığı olanlar ("vaka"lar) ile bu hastalığı olmayanlar ("kontrol"ler) karşılaştırılır.
- Burada hastalık "sonuç", incelenen faktör, etken, ise "neden" olarak adlandırılır. Bu tip araştırmalarda sonuçtan nedene giderek inceleme yapılır.

Vaka-kontrol

	Vaka	Kontrol	Toplam
Etken			
Karşılaşmış	a	b	a+b
Karşılaşmamış	c	d	c+d
Toplam	a+c	b+d	a+b+c+d

Vaka grubunda etkenle karşılaşma oranı: $a/a+c$

Kontrol grubunda etkenle karşılaşma oranı: $b/b+d$

Odds Ratio (Tahmini Rölatif Risk) = $(a/a+c) / (b/b+d)$

Odds Ratio (Tahmini Rölatif Risk) = $(a/c) / (b/d)$ (Ender hastalıklarda olgular az sayıda olacağına, $a+c=c$ olarak kabul edilebilir)

Odds Ratio = ad / bc

- Gerçek rölatif risk kohort (prospektif) araştırmalarından elde edilir.
- Vaka kontrol araştırmalarında insidans hızları elde edilmediği için rölatif riskin hesaplanması mümkün değildir
- Ancak bazı koşullar sağlandığı takdirde ***tahmini rölatif risk*** elde edilebilir. **Bu koşullar;**
- **Eğer kontrol grubu tüm toplumu temsil ediyorsa**
- **Vaka grubundakiler toplumdaki tüm vakaları temsil ediyorsa**
- **Nedeni araştırılan hastalık toplumda çok sık görülmüyorsa**

- Bu ölçütler arasında en önemlisi Tahmini Rölâtif Risk (Odds Oranı) dir.
- Tahmini Rölâtif Risk sağlık problemi ile sebep arasındaki ilişkinin boyutunu gösteren bir ölçüt olup; Vaka grubu Odds oranının Kontrol grubunun Odds oranına bölümü elde edilmektedir.

- Tahmini Rölatif Risk 1'den büyükse sağlık problemi ile sebep arasında bir ilişki bulunmaktadır.
- Tahmini Rölatif Risk 1'den yükseldikçe sağlık problemi ile sebep arasındaki ilişkinin gücü yükselmektedir.
- Tahmini Rölatif Risk 1'den küçük ise sağlık problemine neden olduğu düşünülen sebebin aslında bu sağlık problemine karşı koruyucu bir faktör olduğu anlaşılır.

Vaka ve Kontrollerin Seçimi

- Vaka-kontrol araştırmalarda öncelikle standart, açık, objektif ve yeterince kapsayıcı bir "vaka tanımı" yapılır.
- Bu tanım kullanılarak vakalar seğilir.

- Vakaların ne zaman tanı aldığının bilinmesi önemlidir ve genellikle belirli bir süre içinde tanı alan vakalar (mümkünse yakın zamanlı tanılar) araştırmaya dahil edilmelidir.

- Kontroller, vakalara benzer olan ancak ilgili hastalık ya da sağlık sorunu açısından "sağlam" kişilerdir.
- Kontrollerin kimlerden seçildiğinin çeşitli avantaj ve dezavantajları olup, çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından karara bağlanır.

Veri Kaynakları

- Yüzyüze görüşmeler, vaka ve kontrollerin akraba, çocuk, eş vb. ile görüşmeler, vaka ve kontrollere mektup yazılarak ya da bu kişilere ait hastane, doğum, ölüm ve benzeri kayıtlar incelenerek toplanır.
- Bu tip çalışmalarda bilgiler geriye dönük toplandığı için hafıza faktörü önemli bir olası taraf tutma kaynağıdır.

Vaka-Kontrol Araştırmaların Yararları

- Uygulama yönünden kolay ve ucuz araştırmalardır. Kısa sürede, az sayıda personel kullanılarak istenilen veriler toplanabilir.
- Toplumda nadir görülen ve etken ile karşılaştıktan sonra ortaya çıkması için uzun bir latent dönem gereken hastalıkların etiyolojilerinin araştırılmasında en uygun yöntemdir.
- Analitik araştırmaların en kolay ve en çabuk sonuç alınanıdır
- Bir hastalıkta birden fazla neden araştırılabilir

- İzleme araştırmalarında olduğu gibi çalışmayı terk etme sorunu yoktur.
- Farklı bölgelerde/kurumlarda, aynı konuda, farklı araştırmacılarca yapılacak olan vaka-kontrol araştırmalarında benzer sonuçlar alınırsa hastalık ile ilişkisi araştırılan özelliğin etiyolojide önemli rolü olduğu veya olmadığı konusunda daha kesin bir kanıya varılabilir.
- Küçük grupta çalışma olanağı sağlar
- Kesitsel araştırmalardan daha güçlüdür
- Kohort ya da deneysel gibi ileri düzey araştırmalara veri kaynağı sağlar

Vaka-Kontrol Araştırmaların Sakıncaları

- Eğer vaka ve kontrol grupları kendi evrenlerini temsil eder nitelikte değil de, sadece belirli bir kuruma başvuranlar arasından seğilmişlerse, araştırmanın sonuçları evrene genellenemez, sadece üzerinde araştırma yapılan grup için geğerlidir.

- Evren bilinmediği için, elde edilen sonuçlar gerçek morbidite ve mortalite hızları, rölatif ve atfedilen risk gibi önemli epidemiyolojik ölçütler bulunamaz.
- Sonuç (hastalık) veya şüphe edilen etken (neden)den hangisinin önce başladığını saptamak güç olabilir.
- Vaka-kontrol araştırmalarda taraf tutma (bias) olasılığı yüksektir.

- Vakaların kontrollere göre geçmişlerini sorgulamaları ve hatırlamaları daha iyi olacaktır
- Vaka tanımı aynı ve standart olmadığında vaka ve kontrollerin seçimine bağlı yan tutma olabilir.

- Sadece araştırma anında hayatta kalanlar çalışmaya alınacak, diğerlerine (ölenler, göç edenler) ait özellikler neden-sonuç ilişkisi açısından değerlendirilemeyecektir.
- Seçici hatırlama: görüşmeye gelen bireyler abartılı yanıtlar verebilir ya da hatırlamayabilir. Bunlar yanlış sonuçlara neden olur

TEŞEKKÜRLER

Kaynaklar

- Kubilay G., Emiroğlu O.N., Baybuğa M.S., Örsal Ö., Kesgin M.T. (2017). Sağlık Bilimlerinde epidemiyoloji. Göktuğ basın yayın ve dağıtım, Amasya.
- Tezcan S.G. (2017). Temel Epidemiyoloji. Hipokrat Kitapevi, Ankara.
- Tezcan S (1992). Epidemiyoloji Tıbbi araştırmaların yöntem bilimi. Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı. Meteksan Anonim Őirketi, Ankara.
- Güler, Ç., Akın L. (2012). Halk Sağlığı: Temel Bilgiler. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

